

ТАРАСЕНКО ІРИНА ОЛЕКСІЇВНА

доктор економічних наук, професор

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Характерною особливістю минулого століття стало нестримне прагнення людства до забезпечення економічного та технологічного розвитку. При цьому критерієм якості розвитку переважно був приріст валового внутрішнього продукту країни. В той же час такі нерозривно пов'язані між собою сфери як економіка, навколишнє середовище та суспільство розглядалися та функціонували ізольовано одна від одної. Наслідком цього стало те, що на початку XXI століття світ зіштовхнувся з глобальними екологічними проблемами, голодом та зубожінням більшості населення земної кулі, деградацією моралі, зростанням регіональних та міжетнічних конфліктів, тероризмом.

Активізації процесу глобалізації сприяв перехід розвинутих держав до постіндустріальної стадії розвитку і освоєння досягнень інформаційної революції іншими країнами. Країни постсоціалістичного простору, в тому числі і Україна, відчували вплив глобалізації, коли їх економіка і суспільна сфера стали відкритими для світу. Нові явища принесли цим країнам нові можливості та перспективи. Розширювався доступ до культурних, інтелектуальних і технологічних здобутків світового співтовариства. Але, поряд з позитивними чинниками глобалізації, які досить повно обговорювалися в чисельних наукових джерелах, їм стали притаманні і болючі проблеми та загрози. Процеси глобалізації та євроінтеграції потребують від України посилення стимулювання інноваційної діяльності, освоєння нової культури виробництва, наближення умов і оплати праці до європейських стандартів.

Основою для розробки триєдиної концепції сталого еколого-соціально-економічного розвитку, яка системно об'єднала три головних компоненти – економічну, екологічну та соціальну, слід вважати вчення В. Вернадського про ноосферу. Узагальнення цієї концепції було зроблено на всесвітніх самітах ООН в 1992-му та 2002-му роках, в яких прийняло участь більше 180 країн світу, відомі міжнародні організації та провідні вчені світу. Впровадження основних засад сталого розвитку, таких як мир, добробут, залученість, рівність і підтримування природних систем, в регіональне врядування не можливе без системної інтеграції економічної, соціальної та екологічної складових із врахуванням їх складності і сили взаємозв'язків [1]. Досягнення сталості, зазначається в праці [1], означає становлення справедливості економічного і соціального зростання, впровадження сталих структур споживання і виробництва, скорочення нерівності, раціональне і стале ресурсокористування та збереження і відновлення екосистем.

Глобалізація, згідно з визначенням американських науковців [2], являє собою розширення, поглиблення та прискорення взаємозв'язків у світовому просторі в усіх аспектах сучасного людського життя. Вона втілює ідею інтегрованості країн у світове співтовариство та їх спільного розвитку, викликаючи безліч дискусій та суперечок. Проблеми та загрози глобалізації на сучасному етапі світового розвитку, які за характером прояву згруповано з виокремленням економічних, політичних, екологічних та соціальних факторів, знайшли відображення в працях [1, 3, 4].

Для кількісної оцінки позитивного і негативного впливу глобалізації на країни, які охоплені цим процесом, використовуються різні методики. Найбільш відомими є дві системи кількісного і якісного вимірювання глобалізації. Першу розробив Швейцарський Інститут дослідження бізнесу (KOF Konjunkturforschungsstelle der ETH Zurich) [5], другу – Міжнародна організація Carnegie Endowment for International Peace (CEIP) [6]. Обидві системи дозволяють щорічно здійснювати кількісну оцінку індексу глобалізації (I_2), проте, не враховують екологічний вимір глобалізації, який слід віднести до

найбільш важливих, оскільки наслідками економічного розвитку сучасного суспільства, безперечно, є екологічні проблеми.

Колективом науковців Світового центру даних з геоінформатики та сталого розвитку розроблено методологію оцінювання та аналізу сталого розвитку, основу якої становить: (1) модель сталого розвитку, яка стала міждисциплінарним узагальненням моделей, відомих у природничих, економічних та соціальних галузях науки, та (2) методика застосування формальних статистичних методів і методів експертного оцінювання для аналізу процесів сталого розвитку [1, 7, 8]. Згідно з викладеною в працях [7, 8] методологією процес сталого розвитку запропоновано характеризувати відповідним індексом, який є інтегральною характеристикою двох основних складових: безпеки та якості життя людей. Компонента якості життя є інтегрованою оцінкою, що описується у просторі трьох вимірів – економічного, екологічного і соціально-інституціонального [1, с.10-11], баланс між якими є характеристикою ступеню гармонізації сталого розвитку.

Опрацювання наукової літератури [1, 7, 8, 9, с. 73; 10, с. 60; 11; 12] дозволило серед проблем, які стримують процес розвитку України в умовах глобалізації, виокремити і проблеми регулювання, а саме: відсутність структури більш високої ієрархії, здатної зняти кризові явища; зменшення ролі держави; неефективність діючих економічних інструментів та важелів стимулювання впровадження екологобезпечних, енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій; відсутність комплексності у вирішенні завдань раціоналізації природокористування та охорони природи тощо. Дослідження показали, що суттєвими для України факторами, що гальмують її розвиток, також є: неузгодженість в розвитку взаємопов'язаних галузей економіки, в т.ч. фінансового сектора, структурна розбалансованість економіки, відсутність чіткої програми реформ, спрямованих на створення оптимального режиму для розвитку економіки.

В той же час, слід відзначити, що Україна має і засоби (ресурси) для реалізації концепції свого розвитку в умовах глобалізації, серед яких [13]:

вигідне геополітичне розташування на карті транснаціональних транспортно-комунікаційних коридорів; досить прийнятна для початкового етапу входження у світовий економічний простір транспортно-комунікаційна інфраструктура; наявність численного корпусу висококваліфікованих робітників, інженерно-технічних і наукових працівників, спроможних забезпечити наукоємні технології виробничо-технічних секторів сучасної економіки. Ці фактори повинні спонукати уряд України до розробки системи широкомасштабних заходів щодо інтеграції країни у систему міжнародного економічного співтовариства і у глобальні ринки, сприяти її сталому розвитку.

Вирішення цих проблем можливе при реалізації стратегії сталого розвитку, яка повинна забезпечувати гармонізацію та поєднання соціальних, економічних та екологічних цілей, їх реалізацію в єдиній соціо-еколого-економічній системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сталого розвитку: глобальний та регіональний аспекти (Частина 2. Україна в індикаторах сталого розвитку) / [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://wdc.org.ua/sites/default/files/sd2013-FULL-P2-UA_0.pdf
2. Хелд Д. Глобальные трансформации. Политика, экономика, культура / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Дж. Перратон [пер. с англ. В.В.Сапова и др.] // М.: Праксис, 2004. – С.22.
3. Білорус О.Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетинг. дослідж.) / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозув., Фенікс, 2003. – 1008 с.
5. [Електронний ресурс] / Режим доступу www.kof.ch/globalization
6. [Електронний ресурс] / Режим доступу www.atkearney.com,
www.foreignpolicy.com

7. Розрахунок індексу сталого розвитку для України / Згуровський М.З., Болдак А.О., Войтко С.В. та ін. / Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти (Частина 1. Глобальний аналіз якості і безпеки життя людей), 2010. / [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.wdc.org.ua.

8. Згуровський М.З. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти / М.З. Згуровський, О.А. Акімова, А.О. Болдак та ін. // Міжнар. Рада з науки (ICSU) та ін.; наук. кер. Проекту М.З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2012. – Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку (2011-2012). – 232 с.

9. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / Геєць В. М., Александрова В. П., Артёмова Т. І., Бажал Ю. М., Барановський О. І. / відп. ред. В.М. Геєць. – К. : Інститут економічного прогнозування НАН України; Фенікс, 2003. – 1008 с.

10. Зуев А., Мясникова Л. Непредсказуемые последствия (новый мировой порядок в контексте инновационного постмодернизма) // Свободная мысль. – 2002. – №1. – С. 60.

11. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення / Алимов О. М., Даниленко А. І., Трегобчук В. М., Веклич О. О., Венгер В. В. – К.: НАН України; Об'єднаний ін-т економіки, 2005. – 540 с.

12. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України: (формування екологобезпечної економіки, ресурсо-екологічних і природоохоронних проблем) // Вісник Національної академії наук України. – 2002. – №2. – С. 31 – 40.

13. Соколенко С. И. Глобальные рынки XXI столетия: Перспективы Украины / С.И. Соколенко. – К. : Логос, 1998. – 568 с.